

Det Anarkistiska Biblioteket



Anarkism

Peter Kropotkin

Peter Kropotkin
Anarkism
(1910)

Encyclopædia Britannica 1911, s. 914-919. Övers. Staffan Jacobson 2014.

sv.theanarchistlibrary.org

(1910)

ANARKISM (från grekiskans an och archos, motsatsen till auktoritet), betecknar en benämning på en princip eller en teori för ett levnadssätt och beteende varunder samhället formas utan regering. Harmonin i ett sådant samhälle uppnås inte genom underkastelse under några lagar eller auktoriteter, utan genom frivilliga överenskommelser mellan olika grupper, territoriella och yrkesmässiga, fritt grundade för produktion och konsumtion, och för att tillfredsställa de oändligt varierande behoven och önskemålen hos de civiliserade varelserna.

I ett samhälle som utvecklas utefter dessa linjer, kommer de frivilliga sammanslutningar som redan börjat täcka in alla former av mänsklig aktivitet att utvidgas ännu mer till att ersätta Statens alla funktioner. De kommer att utgöra ett sammanvävt nätverk av oändligt varierande grupper och federationer av alla storlekar och digniteter, lokala, regionala, nationella och internationella, tillfälliga eller mer eller mindre permanenta – för alla tänkbara ändamål: produktion, konsumtion och utbyte, kommunikationer, sanitära arrangemang, undervisning, ömsesidigt skydd, territoriellt försvar, och så vidare. Och å andra sidan för att tillfredsställa ett ständigt ökande antal vetenskapliga, konstnärliga, litterära och sociala behov. Dessutom skulle ett sådant samhälle inte vara orörligt. Tvärtom, vilket kan ses i det organiska livet i stort, skulle harmoni bli resultatet av en ständigt växlande prövning och omprövning av balansen mellan mångfalden av krafter och influenser, och denna reglering vore desto lättare att uppnå då ingen av dessa krafter skulle få särskilt skydd av Staten.

Om vi förutsätter att samhället organiseras efter dessa principer, skulle människan inte i sitt fria utövande av sina krafter i produktivt arbete begränsas av ett kapitalistiskt monopol upprätthållet av Staten. Inte heller skulle hon begränsas i sin fria vilja av rädslan för straff eller av lydnad mot enskilda individer eller metafysiska väsen, som båda leder till hämmad initiativförmåga och allmän underdånighet. Hon skulle vägledas i sitt handlande av sitt eget förstånd, naturligtvis under intryck av en fri interaktion mellan det egna jaget och omgivningens etiska begrepp. Människan skulle därmed bli i stånd att utveckla sin fulla potential intellektuellt, skapande och moraliskt, utan att hämmas av överarbete för monopolisterna eller av servilitet och en sinnenas avtrubning av alla de slag. Hon skulle då kunna uppnå individualisering, vilket inte är möjligt varken under det nuvarande tillståndet av individualism, eller i något

talangs hela förmåga har han (särskilt i *The Kingdom of God in Yourself*) utfört en kraftfull kritik av hela kyrkan, Staten och lagen tillsammans, och i synnerhet då de nuvarande egendomslagarna. Han beskriver Staten som de ondas dominans med stöd av det brutala våldet. Rånare, säger han, är betydligt mindre farliga än en välorganiserad regering. Han gör en träffande kritik av de nuvarande fördomar som tilldelat förmåner åt kyrkans män, Staten och egendomens distribution, och från Kristus undervisning härleder han regeln om passivt motstånd och ett absolut fördömande av krig. Hans religiösa argument är emellertid så väl kombinerade med argument lånade från en saklig observation av tidens onda, att de anarkistiska delarna av hans verk tilltalar både den religiösa och icke-religiösa läsaren.

Det vore omöjligt att i denna korta skiss presentera å ena sidan de anarkistiska idéernas inflytande på den moderna litteraturen, och å andra sidan de bästa nutida frihetliga författarnas inflytande på anarkismens utveckling. Man får konsultera de tio stora volymerna av *Supplément Littéraire* till tidningen *La Révolte* och senare *Temps Nouveaux*, som innehåller reproduktioner av hundratals moderna skriftställare som uttrycker anarkistiska idéer, för att förstå hur nära anarkismen är förbunden med vår egen tids intellektuella rörelser. J. S. Mill's *Liberty*, Spencer's *Individual versus the State*, Marc Guyau's *Morality without Obligation or Sanction* och Fouillée's *La Morale, l'art et la religion*, Multatulis (E. Douwes Dekker) arbeten, Richard Wagner's *Art and Revolution*, verk av Nietzsche, Emerson, W. Lloyd Garrison, Thoreau, Alexander Herzen, Edward Carpenter osv. Och på fiktionens område Ibsens dramer, Walt Whitmans poesi, Tolstojs *War and Peace*, Zolas *Paris* och *Le Travail*, det senaste verket av Merezhkovsky. Och en oändlig mängd verk av mindre kända författare. Alla fulla av idéer som visar hur tätt anarkismen är sammanflätad med tidens tankar i samma riktning som människans frigörelse från både Statens och Kapitalets band.

annat statssocialistiskt system i en så kallad Volkstat, en folkstat.

De anarkistiska författarna menar dessutom att deras koncept inte är en utopi, konstruerad efter a priori metoden efter att några få önskemål tagits som postulat. De framhåller att det är utvecklat från en analys av tendenser som redan är verksamma, även om statssocialismen tillfälligt kan gynnas av reformer. Den moderna teknikens framsteg, som på ett makalöst sätt förenklar produktionen av alla livets förnödenheter; den växande andan av oberoende och den snabba spridningen av fria initiativ och fritt kunnande inom alla sektors aktiviteter – inklusive de som förr betraktades som Statens och kyrkans rättmätiga angelägenheter – förstärker stadigt icke-regeringstendensen.

Vad gäller deras ekonomiska uppfattningar vidhåller anarkisterna liksom alla socialister, bland vilka de utgör vänstern, att det nuvarande systemet med privatägd mark och en kapitalistisk profitstyrd produktion representerar ett monopol som strider både mot principen om rättvisa och utilitarism. De är de främsta hindren för att den moderna teknikens framsteg skall bli tillgängliga för alla och kunna producera allmänt välstånd. Anarkisterna betraktar löneslaveriet och den kapitalistiska produktionsordningen som ett hinder för framsteg. Men de poängterar också att Staten var, är och fortsätter att vara det huvudsakliga instrumentet för fåtallets monopolisering av marken och för kapitalisternas oproportionerliga andel av det årliga produktionsöverskottet. Därför bekämpar anarkisterna med samma energi som de bekämpar markmonopolet och hela kapitalismen också Staten - som den huvudsakliga stödjande byggnadsställningen för detta system. Inte den ena eller den andra varianten utan Staten i sig, vare sig det är en monarki eller en republik styrd med hjälp av något referendum.

Statens organisation, som alltid både i antiken och i den moderna historien (Makedonska imperiet, Romerska imperiet, moderna europeiska stater byggda på ruinerna av de autonoma städerna) varit instrument för att etablera de härskande minoriteternas monopol, kan inte användas för att riva ner dessa monopol. Därför menar anarkisterna att överlåtandet av alla det ekonomiska livets resurser till Staten – marken, gruvorna, järnvägarna, bankerna, försäkringsbolagen, osv – och även alla industrisektorer, att läggas till de funktioner som redan ackumulerats i dess händer (utbildning, statsstödda religioner, territoriellt försvar etc.), endast skulle innebära ett

nytt instrument för tyranniet. Statskapitalism skulle bara öka byråkratins och kapitalets makt. Verkliga framsteg ligger istället i linje med en decentralisering, både territoriell och funktionell sådan, i utvecklandet av lokala och personliga initiativ, och i fria federationer från det enkla till det sammansatta, i stället för den nuvarande hierarkin från centrum till periferin.

I likhet med de flesta socialister noterar anarkisterna att som all evolution i naturen följs perioder av långsam utveckling i samhället av accelererad evolution som kallas revolutioner; och de anser att eran av revolutioner ännu inte nått sitt slut. Perioder av snabb förändring kommer att följa på perioder av långsam evolution, och dessa perioder måste utnyttjas – inte för att utöka och utvidga Statens makt, utan för att reducera den, genom lokala grupper av organiserade producenter och konsumenter i varje stad och kommun, och även i de regionala och i förlängningen de internationella federationerna av dessa grupper.

Utifrån ovanstående principer vägrar anarkisterna att vara en del av den nuvarande Statens organisation och förse den med nytt friskt blod. De vill inte utgöra politiska partier i parlamentet och uppmanar arbetarna att inte göra så heller. Följaktligen har de sedan Första Internationalen bildades 1864-1866 bemödat sig om att förespråka sina idéer oförmedlat i arbetarnas organisationer och uppmuntra dessa fackliga organisationer till direkt kamp mot kapitalet, utan att förlita sig på regering och lagstiftning, särskilt så i de tidiga reformrörelserna och dess föregångare.

Anarkismens historiska utveckling

Föreställningen om ett samhällsskick som det vi just skisserat, och den tendens som är dess dynamiska uttryck, har alltid funnits hos mänskligheten i opposition till den styrande hierarkiska tendensen – där än den ena, än den andra varit dominerande i olika historiska perioder. Till den första kan vi räkna massornas egen utveckling av dessa tendenser – klanen, bysamhället, gillet, den fria medeltida staden – genom vilka massorna undgick ingripande från de härskande och maktlystna minoriteterna. Samma inriktning hävdade sig med kraft i de stora religiösa rörelserna under medeltiden, särskilt i de tidiga reformrörelserna och dess föregångare. Vid samma tid uttryckte den sig bevisligen i vissa tänkares skrifter, sedan Lao-tze's tid, men i enlighet med sitt icke-akademiska och folkliga ursprung

Domela Nieuwenhuis innehar en mellanliggande position i Holland. De viktigaste anarkistiska tidningarna som publicerats sedan 1880 hör också till denna riktning. Medan ett antal anarkister ur denna strömning anslutit sig till den s.k. syndikalistiska rörelsen – det franska namnet på den icke-politiska arbetarrörelsen, vigd åt direkt kamp mot kapitalismen, som blivit så inflytelserik i Europa.

Som en i den anarkokommunistiska riktningen har undertecknad under många år bemödat sig om att utveckla följande idéer: att påvisa det intima och logiska samband som finns mellan den moderna naturvetenskapliga filosofin och anarkismen. Att ställa anarkismen på vetenskaplig grund genom studiet av de tendenser i samhället vi kan se nu och som skulle kunna indikera dess fortsatta utveckling; och att utforma basen för en anarkistisk etik. Vad gäller anarkismens eget innehåll var det Kropotkins mål att bevisa att kommunismen åtminstone delvis har större chanser att etablera sig än kollektivismen, särskilt i kommuner som kan ta ledningen, och att fri anarkokommunism är den enda form av kommunism som har möjlighet att bli accepterad i civiliserade samhällen. Kommunism och anarki är därför två uttryck för utveckling som kompletterar varandra, den ena gör den andra möjlig och acceptabel. Han har dessutom pekat på hur en stor stad under en revolutionär period, om invånarna accepterar idén, kunde organisera sig i linje med fri kommunism där staden kunde garantera varje invånare bostad, mat, kläder i en utsträckning liknande den bekvämlighet som endast medelklassen nu åtnjuter, i utbyte mot en halv dags eller fem timmars arbete. Och hur allt det som betraktas som lyx kan tillkomma den som den andra halvan av dagen deltar i alla sorters fria sammanslutningar som fullföljer alla möjliga mål – utbildande, litterära, vetenskapliga, artistiska, sportsliga osv. För att bevisa det första av dessa antaganden har han analyserat möjligheten att kombinera både arbetet i jordbruk och industri med intellektuellt arbete. Och för att belysa den mänskliga utvecklingens huvudfaktorer har han analyserat den historiska konstruktiva roll som folkliga organ för ömsesidig hjälp har spelat, samt Statens historiska funktion.

Utän att själv beteckna sig som anarkist har Leo Tolstoj, liksom sina föregångare i de folkliga religiösa rörelserna under medeltidens århundraden Chojecki, Denk och många andra, intagit en anarkistisk position. Det gäller Staten och egendomen där han härleder sina slutsatser ur den allmänna andan i Kristus förkunnelse och ur förnuftets nödvändiga diktat. Med sin

jamin R. Tucker, vars tidning Liberty startades 1881 och vars idéer är en kombination av Proudhons och Herbert Spencers. Utifrån argumentet att anarkister är självhävdande i strikt betydelse, och att varje grupp individer, det må vara ett hemligt sällskap på några få personer eller USA:s kongress, har rätt att förtrycka hela mänskligheten om det står i deras makt, menar han att lika frihet för alla och absolut jämlikhet måste vara lag, och att "låt alla och var och en sköta sig själva" är anarkismens unika morallag. Tucker fortsätter med att visa att ett allmänt och genomgripande tillämpande av dessa principer vore både välgörande och riskfritt, eftersom varje individs makt skulle begränsas av alla de andras utövade lika rättigheter. Han pekar vidare (efter H. Spencer) på skillnaden som ligger i ett övergrepp på någons rättigheter och motståndet mot ett sådant övergrepp; mellan dominans och försvar. Det förra är alltid förkastligt vare sig en kriminell ingriper mot en individ, eller en ingriper mot alla andra, eller alla andra mot en; medan motstånd mot övergrepp är försvarbart och nödvändigt. För sitt självförsvar har både medborgarna och gruppen rätt till vilket våld som helst och även dödsstraff. Våld är också försvarbart för att tvinga någon att hålla en ingången överenskommelse. Tucker följer här Spencer och likt honom öppnar han vägen (enligt undertecknads åsikt) för att under beteckningen "försvar" återskapa alla Statens funktioner. Hans kritik av det nuvarande tillståndet är mycket träffande, och hans försvar för individens rättigheter är mycket kraftfullt. I sin syn på ekonomin följer B.R. Tucker Proudhon.

De amerikanska proudhonisternas individualistiska anarkism har däremot inte mötts av mycket sympati från de arbetande massorna. De som förespråkar den – de är i huvudsak "intellektuella" – upptäcker snart att den individualisering de lovprisar så högt inte kan uppnås med enskilda ansträngningar, och antingen lämnar man anarkisternas led och drivs in i den klassiska ekonomismens liberala individualism, eller så retirerar man in i en sorts epikureisk amoralism eller övermänniskoteori, liknande den hos Stirner och Nietzsche. Den övervägande delen av de anarkistiska arbetarna föredrar de anarkokommunistiska idéer som gradvis växt fram ur den anarkistiska kollektivismen i Internationalen. Till denna riktning hör – för att bara nämna de mer välkända exponenterna för anarkismen Elisée Reclus, Jean Grave, Sebastien Faure, Emile Pouget i Frankrike; Enrico Malatesta och Covelli i Italien; R. Mella, A. Lorenzo, och de oftast okända författarna till många utmärkta manifest i Spanien; Johan Most bland tyskarna; Spies, Parson och deras efterföljare i USA; osv., medan

blev den mindre populär bland de lärda än vad som var fallet med den motsatta tendensen.

Som det har påpekats av prof. Adler i dennes *Geschichte des Sozialismus und Kommunismus*, lärde redan Aristippus (430 f.Kr.), en av grundarna av den Kyreneiska skolan, att de kloka inte skulle ge upp sin frihet för Staten, och i ett svar på en fråga från Sokrates sade han att han inte önskade tillhöra varken den styrande eller den styrda klassen. En sådan attityd verkar däremot mer ha dikterats av en epikureisk syn på massornas liv.

Den bästa exponenten för anarkistisk filosofi i antikens Grekland var Zenon från Kition (333-264 f.Kr.), den stoiska filosofins grundare, som med eftertryck hävdade sitt koncept med en fri kommun utan regering i polemik mot Platons statsutopi. Zenon förnekade Statens allmakt, dess ingripande och dess regemente, och proklamerade den suveräna individens moraliska lag. Zenon anmärker redan att medan den nödvändiga självbevarelsedriften leder människan till egoism, så har naturen bifogat ett korrektiv till den genom att förse människan med en annan instinkt – den sociala. När människor blir mogna nog att följa sina naturliga instinkter kommer de att enas över gränserna och besitta kosmos. De kommer inte att ha behov av domstolar eller polis, av tempel eller offentliga gudstjänster och inte använda pengar – fria gåvor tar utbytets plats. Tyvärr har Zenons skrifter inte nått oss och är bara kända genom fragmentariska citat. Emellertid visar det faktum att hans formuleringar liknar formuleringar som nu är i bruk hur djupt den tendensen i den mänskliga naturen ligger för vilken han var en talesperson.

Under medeltiden finner vi samma syn på Staten uttryckt av den berömda biskopen av Alba, Marco Girolamo Vida, i hans första dialog *De dignitate reipublicae* (Ferd. Cavalli, i *Mem. dell'Istituto Veneto*, xiii.; Dr E. Nys, *Researches in the History of Economics*). Men det är särskilt i flera tidiga kristna rörelser, med början i nionde århundradets Armenien, och i de tidiga Hussiternas predikningar, i synnerhet Chojecki, och de tidiga anabaptisterna, särskilt Hans Denk (Keller, *Ein Apostel der Wiedertauffer*), som man finner samma idéer kraftfullt uttryckta. Naturligtvis med särskild vikt lagd vid dess moraliska aspekter.

Rabelais och Fenelon har också uttryckt liknande idéer i sina utopier, och de var även närvarande under 1700-talet bland de franska encyklopedisterna. Vilket kan konstateras utifrån flera separata uttryck som då och då påträffas i Rousseaus skrifter, i Diderots förord till Voyage av Bourganville, och så vidare. Emellertid kunde sådana idéer förmodligen inte utvecklas vidare just då beroende på den romerska katolska kyrkans rigorösa censur.

Dessa idéer kom till uttryck senare under den stora Franska Revolutionen. Medan jakobinerna gjorde allt i sin makt för att centralisera allt i regeringens händer verkar det nu, enligt nyligen publicerade dokument, som att folkets massor i sina församlingar och sektorer åstadkom ett anmärkningsvärt konstruktivt arbete. De utsåg domarna, organiserade förnödenheter och utrustning åt armén, liksom för de stora städerna, arbete åt de arbetslösa, socialt understöd och så vidare. De försökte etablera direkt korrespondens mellan de 36 000 kommunerna i Frankrike förmedlad genom ett särskilt råd fristående från Nationalförsamlingen (Sigismund Lacroix, Actes de la commune de Paris).

Det var Godwin som i sin Enquiry concerning Political Justice (Undersökning av den politiska rättvisan, 2 vol., 1793), var den förste som formulerade anarkismens politiska och ekonomiska koncept, även om han inte använde den beteckningen på detta sitt anmärkningsvärda arbete. Han skrev att lagarna inte är resultatet av våra förfäders visdom: istället är de produkten av en rad motstridiga känslor och ambitioner. Den medicin som skrivs ut är ofta värre än det onda som skall botas. Om, och endast om, alla lagar och domstolar avskaffades, och besluten i de uppkomna konflikterna lämnades över till kloka människor, utvalda för denna uppgift, skulle riktig rättvisa så småningom kunna utvecklas. Vad gäller Staten förespråkade Godwin helt dess avskaffande. Han skrev att ett samhälle mycket väl kan fungera utan regering: bara kommunerna är små och helt självständiga. Angående egendomen ansåg han att ”varje ämne som var till nytta för människan” måste distribueras rättvist: ”till den som bäst behöver det”. Hans slutsats var kommunism. Emellertid hade Godwin inte modet att framhärda i sina åsikter. Han omarbetade senare kapitlet om egendomen och mildrade sin syn på kommunismen i den andra upplagan av Political Justice (8 vol, 1796).

förestående som den uppfattades av alla socialister vid denna tid, skulle bli medlet att väcka de nya förhållandena till liv.

Jurafederationen, de spanska och italienska federationerna och Internationalens sektioner, och även de franska, tyska och amerikanska anarkistgrupperna var under de närmaste åren de viktigaste centra för anarkistiskt tänkande och propaganda. De avstod från varje deltagande i parlamentarisk politik och stod alltid i nära kontakt med arbetarorganisationerna. Emellertid, under andra hälften av 1800-talets 80-tal och det tidiga 90-talet när det anarkistiska inflytandet började märkas i strejker, i 1-maj demonstrationer, där de framförde idén om en generalstrejk för åttatimmarsdagen, och i den antimilitaristiska propagandan i armén, blev de föremål för våldsam förföljelse, särskilt i de latinska länderna (inklusive fysisk tortyr i Barcelonas fästning) och i USA (avrättningen av fem Chicagoanarkister 1887). Mot dessa förföljelser svarade anarkisterna med våldshandlingar, vilka i sin tur följdes av fler avrättningar uppifrån och nya hämndaktioner underifrån. Detta gav hos allmänheten intrycket att våld är anarkismens kärna, något som tillbakavisades av dess anhängare, som framhöll att våld i verkligheten används av alla parter i proportion till hur mycket deras öppna handlingar hindras av repression och av att undantagslagar gör dem olagliga. (Se: Anarchism and Outrage, av C. M. Wilson, och Report of the Spanish Atrocities Committee, i 'Freedom Pamphlets'; A Concise History of the Great Trial of the Chicago Anarchists, av Dyer Lum (New York, 1886); The Chicago Martyrs: Speeches, etc.).

Anarkismen fortsatte att utvecklas, delvis i riktning mot Proudhons mutualism men huvudsakligen som kommunistisk anarkism, till vilken en tredje riktning fogades av Tolstoj, kristen anarkism, och en fjärde som skulle kunna beskrivas som litterär anarkism uppstod bland vissa prominenta moderna författare.

Proudhons idéer, särskilt de som gällde ett mutualistiskt bankväsende motsvarande Josiah Warrens, fick en beaktansvärd efterföljd i USA och skapade en hel skola, av vilka de vanligaste författarna är Stephen Pearl Andrews, William Grene, Lysander Spooner (som började skriva 1850 och vars ofullbordade verk Natural Law var mycket lovande), och flera andra vars namn återfinns i dr. Nettlau's Bibliographie de l'anarchie.

En särskild position bland individualanarkister i Amerika tillkommer Ben-

len var förbjuden i Frankrike efter det fransk-tyska kriget och Pariskommunens uppror, insisterade de tyska arbetarna som fått manstarkt stöd i röster av dessa federationer i valet till det nyligen konstituerade Imperiets parlament, på att modifiera taktiken.

De började bygga ett socialdemokratiskt parti. Detta ledde snart till en splittring i Internationalen, och de latinska länderna, Spanien, Italien, Belgien och Jura (Frankrike kunde inte representeras) bildade mellan sig en federation som bröt helt och hållet med Internationalens marxistiska generalförsamling. I dessa federationer utvecklades nu vad vi kan kalla den moderna anarkismen. Efter att namn som "Federalisterna" och "De antiauktoritära" tillämpats en tid kom beteckningen "anarkister" som deras motståndare brukade använda att bli den varaktiga och slutligen allmänt vedertagna benämningen.

Michail Bakunin blev snart den viktigaste inspirationskällan för utvecklandet av anarkismens principer bland dessa latinska federationer, vilket han gjorde i en mängd skrifter, pamfletter och brev. Han krävde ett fullständigt avskaffande av Staten, vilken – som han skrev – är en produkt av religionen, tillhör en lägre civilisationsform, representerar frihetens negation, och misslyckas också med det den avser att göra för det allmänna välståndet. Staten var historiskt sett ett nödvändigt ont, men dess totala utplånande kommer förr eller senare att bli lika nödvändigt.

Bakunin förkastade all lagstiftning, också om den hänvisade till allmänna val. Bakunin krävde full autonomi för varje nation, varje region och varje kommun så länge det inte var till skada för grannarna och full självständighet för individen, med tillägget att man bara kan vara verkligt fri, och i proportion därtill, när alla andra är fria. Fria federationer och kommuner bildar så fria nationer.

Beträffande Bakunins ekonomiska koncept beskrev han sig själv, liksom sina federalistiska kamrater i Internationalen (César De Paepe, James Guillaume, Schwitzguébel) som en "kollektivistisk anarkist". Inte i Vidals och Pecqueurs mening på 1840-talet, eller deras moderna socialdemokratiska efterföljare. Utan han ville uttrycka ett sakernas tillstånd där alla de nödvändiga produktionsmedlen ägs gemensamt av arbetargrupper och fria kommuner, där kompensationen för arbetet, kommunistiskt eller annat, bestäms av varje grupp för sig. Den sociala revolutionen, nära

Proudhon var 1840 (Qu'est-ce que la propriété?) den förste att använda namnet anarki på ett samhälle utan Stat. Benämningen "anarkister" användes under Franska Revolutionen av Girondisterna på de revolutionärer som inte ansåg att Revolutionens sak var uppnådd med störtandet av Louis XVI. De insisterade på en rad ekonomiska åtgärder. (T.ex. avskaffandet av de feodala rättigheterna utan rätt till inlösnings, återlämnandet till byråden den kommunala mark som tillhört dem sedan 1669, minskningen av innehav av markegendom till 120 Acres, progressiv inkomstskatt, nationell organisation av varuutbyte baserad på en rättvis värdering - som redan börjat realiseras i praktiken, osv.)

Nu förespråkade Proudhon ett samhälle utan regering och använde ordet anarkism för att beskriva det. Som bekant avvisade Proudhon alla kommunistiska schemata enligt vilka mänskligheten skulle drivas in i kommunistiska kloster eller baracker, men också alla system med Stat eller statsstödd socialism som förordades av Louis Blanc och kollektivisterna. När han i sin första skrift om egendomen proklamerade att "Egendom är stöld!" avsåg han endast egendom i den nuvarande, romerska-lagen-varianten: "rätt till bruk och missbruk". I egendomsrätt, å andra sidan, förstådd som ett begränsat sorts innehav, såg han det bästa skyddet mot statliga ingrepp. Samtidigt ville han inte med våld expropriera de nuvarande ägarna till land, fastigheter, gruvor, fabriker etc. Han föredrog att uppnå samma sak genom att göra kapitalet oförmöget att tjäna vinstintressen. Och detta föreslog han att man gjorde med en nationalbank, baserad på ömsesidigt förtroende bland alla de som deltar i produktionen och som samtycker till att mellan sig utbyta sina produkter till kostnadsvärdet, genom arbetssedlar motsvarande den arbetstid det tagit att utföra produkten i fråga. I ett sådant system, som Proudhon kallade 'Mutuellisme' (mutualism) skulle allt utbyte av tjänster vara strikt likvärdiga. Dessutom skulle en sådan bank kunna låna ut pengar utan ränta, med ett uttag på kanske 1% eller mindre för att täcka administrativa kostnader. Var och en skulle då kunna låna de pengar hon behövde för att köpa ett hus och ingen skulle längre vilja betala en årlig ränta för att använda det. En allmän "social likvidation" skulle då enkelt kunna genomföras utan våldsamt expropriering. Detsamma gäller gruvor, järnvägar, fabriker osv.

I ett samhälle av denna typ skulle Staten inte längre behövas. De viktigaste relationerna mellan medborgarna skulle byggas på fria överenskomelser och regleras med vanlig kontoföring. Konflikter kunde lösas med

skiljedom. En ingående kritik av Staten och alla former av regeringar och en djup insikt i alla ekonomiska problem är en välkänd karaktäristik av Proudhons arbete.

Det är värt att notera att fransk mutualism hade sin föregångare i England, i William Thompson, som började som mutualist innan han blev kommunist, och i hans efterföljare John Gray. (Se: *A Lecture on Human Happiness*, 1825; *The Social System*, 1831) och J. F. Bray (*Labour's Wrongs and Labour's Remedy*, 1839). Den hade också föregångare i Amerika. Josiah Warren, som föddes 1798 (W. Bailie, *Josiah Warren, the First American Anarchist*, Boston, 1900) och tillhörde Owens koloni "New Harmony", ansåg att detta företags misslyckande främst berodde på individualitetens undertryckande och brist på initiativförmåga och ansvar. Dessa defekter var, ansåg han, inneboende i varje auktoritärt system för egendomsgemenskap. Han förespråkade därför total individuell frihet. I Cincinnati öppnade han 1827 en liten lanthandel som var först med "rättvis handel" och som kom att kallas "tidsbanken" eftersom den baserades på arbete som utbyttes timme för timme för alla sorters produkter. "Prisets mått är kostnaden" och i konsekvens därmed "ingen ränta" var mottot för denna affär och senare för hans "rättvisa samhällsbildning" nära New York, som fortfarande existerade 1865. Mr. Keiths 'House of Equity' i Boston, som grundades 1855, är också värt att nämna.

Medan Proudhons idéer, särskilt de ekonomiska och om de mutualistiska bankerna fick stöd och även en praktisk tillämpning i USA, fick hans anarkistiska koncept endast ett litet gensvar i Frankrike. Där var Lamennais' kristna socialism och Fourieristerna, Louis Blancs statsocialism samt Saint-Simons efterföljare de dominerande. Dessa idéer fick dock ett tillfälligt stöd bland vänsterhegelianer i Tyskland, hos Moses Hess 1843 och Karl Grün 1845, som förordade anarkism. Dessutom hade Wilhelm Weitlings auktoritära kommunism gett upphov till opposition bland Schweiz arbetare. Wilhelm Marr gav uttryck för detta på 1840-talet.

Å andra sidan fann den individualistiska anarkismen sitt fulla uttryck i Max Stirner (Kaspar Schmidt) vars remarkabla verk (*Der Einzige und sein Eigenthum* och artiklar i *Rheinische Zeitung*) förblev ganska okända tills de nådde ryktbarhet genom John Henry Mackays försorg.

Prof. V. Basch har visat, i sin läsvärda introduktion till den intressanta boken *L'Individualisme anarchiste: Max Stirner* (1904), hur utvecklingen

av den tyska filosofin från Kant till Hegel och "det absoluta" hos Shelling och Hegels Geist (Världsanden) när den anti-hegelianska revolten började - nödvändigtvis provocerade predikandet av samma "absoluta" i det rebelliska lägret. Detta gjorde Stirner, och förespråkade inte bara en total revolt mot Staten och den underdånighet som den auktoritära kommunismen skulle påtvinga människorna, utan också individens fulla frigörelse från alla sociala och moraliska band - individens suveränitet, total "amoralitet" och "egoisternas union". Den yttersta konsekvensen av den sortens individualism har noterats av prof. Basch. Av detta följer att målet för varje högre civilisation inte är att låta alla samhällets medlemmar utvecklas normalt, utan att låta vissa bättre lottade individer "utvecklas fullt ut", även på bekostnad av lyckan och själva existensen hos mänsklighetens stora massa. Detta innebär därför en återgång till den allra vanligaste individualismen, förespråkad av alla minoriteter som gör anspråk på överlägsenhet, och för vilka människans historia har att tacka för just Staten och allt annat som dessa individualister bekämpar. Deras individualism går så långt att den slutar med en negation av deras egen utgångspunkt - för att inte tala om omöjligheten för individen att uppnå verklig full utveckling under förhållandet att massorna förtrycks av "de vackra aristokraterna". Hennes utveckling skulle förbli ensidig. Det är därför denna tankeriktning, oaktat dess riktiga och användbara försvar för varje individs fulla utveckling, finner gehör endast i begränsade artistiska och litterära kretsar.

Anarkism i Första Internationalen

En allmän nedgång i propagandan för alla socialistiska fraktioner följde som bekant på nederlaget för arbetarupproret i Paris i juni 1848 och Republikens fall. Hela den socialistiska pressen förseddes med munkavle under reaktionsperioden som varade i hela 20 år. Inte desto mindre började anarkismens tankar nå viss framgång, nämligen i skrifter av Bellegarrique (Caeurderoy), och i synnerhet Joseph Déjacque (*Les Lazareacute'ennes, L'Humanisphère*), en anti-kommunistisk utopi, senare upptäckt och omtryckt. Den socialistiska rörelsen återhämtade sig först efter 1864 när några franska arbetare, samtliga "mutualister", under Världsutställningen i London mötte engelska Owen-anhängare och bildade International Working Men's Association (Första Internationalen). Detta förbund utvecklades mycket snabbt och utformade en policy för direkt ekonomisk kamp mot kapitalismen, utan inblandning i parlamentets politiska agitation, och denna policy följdes fram till 1871. Emellertid, när Internationa-